

Handledning

Tema: Kränkningar

Handledning till temalektionen:
"Kränkningar"

Tid: ca 60min

Tema: Vad är en lag?

Syfte

Syftet med lektionen är att barnen ska lära sig att identifiera hur olika kränkningar kan vara olagliga samt diskutera hur de kan agera om de blir utsatta.

Innehåll

Lektionen innehåller fem moment:

1. Brev från Junior
2. Loppa - Är det diskriminering?
3. Härmtåget - om ryktesspridning
4. Film - "Makt"
5. Lagboken

Lektionen tar ca 60 min, men tiden kan variera utifrån målgruppens ålder och förkunskaper.

Förberedelser

Ladda ner presentation

Till lektionen finns det några bilagor/elevblad du ska skriva ut:

1. Brev från Junior: skriv ut brevet, länk på s. 3
2. Loppor: skriv ut och vik loppa, länk på s. 4
3. Film - tystnad: skriv ut målarblad, länk på s. 10
4. Lagboken: skriv ut lagsida, länk på s. 11

Junior berättar: diskriminering

Introducera barnen till diskriminering genom att läsa upp brevet från Junior, eller skriva ut det så barnen kan läsa själva. Efteråt kan ni gå vidare till att göra loppa, quiz eller lösa ett fall.

Skriv ut brevet

Hej!

Idag ska jag få koll på diskriminering, vet ni vad diskriminering betyder?

Diskriminering är ett svårt ord, men det är när någon blir orättvist eller sämre behandlad på grund av något de inte kan göra något åt, något du inte kan bestämma över. Till exempel, bestämde du vilket år du skulle födas? Vilket land du skulle födas i eller vilken hudfärg du skulle ha? Kan du bestämma om du behöver glasögon, eller vem du blir kär i?

I lagen finns sju grunder du inte får bli diskriminerad utifrån:

1. **Etniskt tillhörighet** – du får inte bli orättvist behandlad på grund av din din hudfärg, din bakgrund, var dina föräldrar kommer ifrån eller ditt efternamn.
2. **Funktionsnedsättning** – du får inte bli orättvist behandlad för att du har glasögon, sitter i rullstol, har ADHD eller allergier.
3. **Kön** – du får inte bli orättvist behandlad för att du är tjej eller kille
4. **Könsidentitet eller uttryck** – du får inte bli orättvist behandlad för att du känner dig som tjej, kille eller något annat kön.
5. **Religion** – du får inte bli orättvist behandlad för att du tror, eller inte tror på en gud.
6. **Sexuell läggning** – du får inte bli orättvist behandlad för vem du blir kär i.
7. **Ålder** – du får inte bli orättvist behandlad på grund av hur gammal du är.

Jag har några fall om diskriminering. Kan ni hjälpa mig att lösa dem?

Loppa – Är det diskriminering?

Övningen handlar om att barnen ska börja reflektera över vad som är diskriminering enligt lag.

Förberedelse

Skriv ut och vik loppan “Är det diskriminering?”.

Skriv ut bilaga ”tumme upp och ner” ifall ni vill göra lopporna i helklass.

 [Länk till loppa](#)

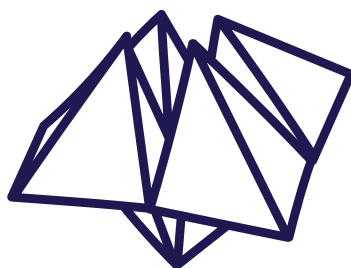
 [Länk till tumme upp/ner](#)

Lös fallen! Loppan kan användas på olika sätt...

I par. Dela in barnen i par och låt dom turas om att läsa frågorna i loppan till varandra.

I helklass. Gör loppan tillsammans i klassen:

1. Skriv ut lopporna och tumme upp/ner
2. Låt barnen färglägga tummarna, fråga gärna vilken färg de tror är diskriminering/inte diskriminering.
3. Läs upp frågorna från loppan och låt barnen ta ställning till om de tror det är diskriminering (tumme ner) eller inte (tumme upp).

Härmtåget

Syftet med övningen är att komma igång och prata om rykten, om när det kan vara olagligt att sprida information och vilka konsekvenser det kan få.

Instruktioner

Låt barnen ställa sig på rad, som att de står på kö och tittar åt samma håll.

Övningen fortsätter i tre steg:

1. Berätta att personen längst bak ska komma på en dans, som den sen ska visa för personen framför sig, Ingen annan får titta.
2. Den personen ska sen visa dansen för personen framför sig och så fortsätter det tills kommit till sista personen.
3. När dansen kommit till sista personen kan alla utom sista och första personen sätta sig. Första personen får visa dansen, sen får sista visa vad den fick se för dans på slutet.

Diskutera

- Vad hände?
- Såg första och sista dansen likadan ut? Varför inte?

Junior berättar: Rykten

Den här övningen handlar om att visa vad som kan hända när saker sprids från en person till en annan. Att sprida vidare saker om andra kan ibland kallas rykten, och precis som med dansen så kan rykten ändras om det sprids vidare.

En gång spreds ett rykte om min kompis Charlie. Jag ska berätta vad som hände.

Allt började med att en cykel försvann från cykelstället utanför skolan. På rasten pratade eleverna om vad som hänt. En elev säger "Charlie kom inte på första lektionen idag". Då säger några elever att de har sett Charlie stå ute vid cyklarna, även fast lektionen hade börjat. Då säger en annan att det måste vara Charlie, för han blev arg när han förlorade fotbollsmatchen på förra rasten.

När Charlie kommer till skolan ser han att någon skrivit "tjuv" på hans skåp, en kompis berättar att det går ett rykte om att han stulit en cykel, några elever har till och med sagt till läraren att de hade sett Charlie ta cykeln. Charlie berättar att han hade en tid hos tandläkaren och det var därför han kom sent till skolan.

Tema: Kränkningar

Diskutera/reflektera

- Har ni hört något rykte någon gång?
- Vad vi göra om vi tror att vi hör ett rykte?
- Kan vara olagligt att sprida rykten?

Lagen

Att sprida rykten kan vara olagligt, i lagen kallas det **förtal**.

Förtal handlar om att tala illa om eller sprida rykten om en person på ett sätt som får andra att tycka sämre om personen. Ryktet kan till exempel handla om att personen gjort något olagligt, eller att personen gjort något annat som får andra att se ner på personen. Det spelar ingen roll om ryktet som sprids är sant eller inte.

Riktiga fall

- Två 16-åriga pojkar skrev elaka och rasistiska saker på en hemsida och låtsades att en annan person hade skrivit dem. Först friades de, men hovrätten tyckte annorlunda och dömde dem. Båda pojkarna fick böter.
- En 16-årig flicka dömdes för grovt förtal efter att ha lagt upp ett TikTok-klipp där hon skrev falska och elaka saker om en pojke och använde emojis för att stava hans namn. Pojken blev ledsen och polisanmälde henne. Flickan fick ungdomstjänst och ska betala skadestånd på 30 000 kronor till pojken.

Film: Makt

Ett nej är ett nej, men att säga nej kan vara svårt ibland, särskilt när det är någon som är äldre eller någon som hotar och försöker få en att göra något en inte vill. Att ha kontroll och bestämma över någon annan kallas för makt.

I filmen får vi träffa Leyla och Saga som leker på skolgården en eftermiddag efter skolan har stängt. Några äldre barn kommer fram och tar Leylas nya jacka! För att få tillbaka den måste Leyla göra olika uppdrag som de äldre barnen bestämmer.

Filmen lyfter frågor om **makt, kränkningar, utpressning** och om **hur man kan göra för att hjälpa en kompis**.

Diskutera/reflektera

Berätta att ni ska se en film som handlar om makt och kränkningar. Fråga barnen:

- Vad tror ni ordet makt betyder?
- Vad betyder det att kränka någon?
- Hur känns det i kroppen när någon är elak eller taskig mot en?

Fortsättning på nästa sida →

Tema: Kränkningar

Junior berättar: Vad betyder makt?

Makt handlar om att någon har kontroll eller bestämmer över någon annan.

Makt kan vara bra, till exempel att föräldrar har makt att bestämma över sina barn och säga att de måste borsta tänderna, så de inte ska få hål i tänderna.

Makt kan också vara dåligt, exempelvis om någon tvingar en person att göra något den inte vill.

När ni ser filmen **Makt**, fundera på om ni ser några exempel på kränkningar eller något som är olagligt.

 [Se filmen](#)

Diskutera/reflektera

- Är det något i filmen du känner igen? Vad är det du känner igen?
- Vem har mest makt i filmen? Varför?
- Varför tror du Nellie tog jackan?
- Varför lämnade Leyla inte jackan och gick hem?
- Händer det något i filmen som du tror är olagligt?

Vad säger lagen?

Fem lagar som är aktuella i filmen:

1. Skadegörelse. Det finns flera situationer i filmen som kan kopplas till brottet skadegörelse, som betyder att ha sönder eller skada något med flit som en annan äger.

I början av filmen klottrar Nellie och Jossan på en vägg. Det är ett exempel på skadegörelse.

I slutet kastar Leyla en sten och krossar ett fönster. Det är också skadegörelse, även om Leyla blir tvingad att kasta stenen, eftersom de äldre barnen hotar och manipulerar henne.

I filmen tar Leyla också sönder Nellies armband, men det blir inte skadegörelse eftersom det var ett misstag.

Fortsättning på nästa sida →

Tema: Kränkningar

Vad säger lagen?

2. Mobbning. Om någon blir retad, kränkt eller illa behandlad flera gånger kallas det för mobbning, och det är olagligt utifrån skollagen. Lagen säger att om skolan får veta att en elev blir mobbad måste de göra vad de kan för att mobbningen ska sluta!

Skolan har ett ansvar att se till att alla elever känner sig trygga.

3. Egenmäktigt förfarande och stöld. Att låna eller ta någons saker utan att den sagt att det är okej. När Nellie tar Leylas jacka kan det vara egenmäktigt förfarande om hon inte tänkt behålla jackan. Om Nellie inte tänker lämna tillbaka Leylas jacka kan det i stället vara stöld.

4. Att filma utan tillåtelse. Det är inte olagligt att filma någon på en plats där alla får vara, som i en lekpark. Men att ta bild eller filma någon som är i en privat miljö (i ett omklädningsrum eller i ens hem) så kan det vara brottet **kränkande fotografering**.

Om bilden eller filmen sprids utan att personen sagt ja till det, kan det vara brottet **olaga integritetsintrång**.

Jossan filmar Leyla mot hennes vilja. Att filma någon på ett sätt som stör personen och att det blir otrevligt, kan vara brottet ofredande.

5. Utpressning. Det är förbjudet att hota någon eller skrämma dem för att få pengar, saker, eller för att få dem att göra något de egentligen inte vill. Det spelar ingen roll om hotet är stort eller litet.

Diskutera

- Tror du att det är vanligt att barn tvingar andra barn att göra saker de inte vill?
- Vad kan hända när barn förstör andras saker (krossar rutan, klottrar)?
- Vad kan en göra om en ser att någon blir illa behandlad?

Fortsättning på nästa sida →

Skadestånd och verkliga fall

Om ett barn skadar någon eller något så kan barnet behöva betala pengar för skadan, det kallas skadestånd. I filmen krossar Leyla ett fönster och enligt lagen kan hon bli skyldig att betala skolan för att laga fönstret.

Ett vanligt missförstånd är att om ett barn tagit sönder något så ska föräldrar betala, men det gäller bara om föräldrarna gjort något fel, annars är det barnet som har skulden och ska betala. Föräldrarna kan behöva betala en del eftersom föräldrar ansvarar för sina barn, men max upp till ca 10 000 kr. Barnets skuld finns det ingen gräns för hur hög den kan vara utan det beror på hur mycket skadan kostar.

Ett verkligt fall:

Två 14-åriga tjejer bröt sig in i en skola mitt i natten. De hällde tändvätska på golvet och satte eld på skolan. Skolan brann ner till grunden.

Eftersom de var under 15 år kunde de inte dömas för brottet, men det fick ändå konsekvenser. Kommunen krävde att tjejerna ska betala 73 miljoner i skadestånd.

Källa: SVT 2024,

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/uppsala/darfor-kan-ditt-barn-fa-livslang-miljonskuld-utan-att-domas>

Rita och reflektera

Färglägg målarbladet till filmen och reflektera över diskussionerna ni haft.

Tips! Gå först vidare till nästa övning "Lagboken" - när eleverna gjort färdigt sin lagsida kan de färglägga målarbladet till filmen.

Ladda ner målarblad

Tema: Vad är en lag?

Lagboken – skapa er egen lagbok

Vill ni jobba med Koll på lagen som ett projekt under längre tid, så kan ni använda er av "Vår lagbok" som en röd tråd. Syftet med "Vår lagbok" är att barnen ska få en egen lagbok att återkomma till där olika lagar som de möter i sin vardag finns enkelt sammanfattade av barnen själva på olika "lagsidor".

Samla alla lagsidor i en pärm som successivt fylls på mer nya lagar. På så sätt får barnen sätta sina egna ord på vad lagen betyder!

Lagboken blir ett sätt att ytterligare tillgängliggöra vardagsjuridik för barnen och få lagar att kännas relevanta för dem.

Instruktion

Skriv ut bilagorna till lagboken: försättsblad, lagsida och diplom.

[Länk till utskrift](#)

- 1 Försättsblad:** Är det första gången ni kör lagboken, börja med att låta barnen färglägga sin egna framsida till lagboken.
- 2 Lagsida:** Reflektera tillsammans över en av de lagar ni pratat om. Låt barnen fylla i bilagan genom att sammanfatta lagen med egna ord och bilder. Vill ni ha stöd och exempel på vad lagen betyder kan ni läsa mer på kollpalagen.se/kunskapsbank/lagar/
- 3 Diplom:** Sätt ett mål för hur många lagar ni ska gå igenom. När ni fyllt er lagbok, belöna barnen med ett diplom som intygar att de nu har koll på lagen!

Junior tipsar om vilka lagar som passar att skriva om till lagboken idag:

Idag har vi pratat om många lagar! Här är två förslag på lagar ni kan välja att skriva om på er lagsida:

Förtal: Att sprida rykten om någon som får andra att tycka sämre om den personen.

Utpressning: Att tvinga någon att göra något den inte vill.

Materialet bygger på berättelser och tankar från barn som deltagit i projektet Koll på lagen junior.

Utbildningsmaterialet är utvecklat och testat tillsammans med barn och personal på skolor och fritidsgårdar i Östergötland.

Lär er mer på kollpallagen.se/junior